

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 163/2023-24

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho a zo sudcov Jany Laššákovej a Petra Molnára (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpeného JUDr. Mgr. Štefanom Buchom, advokátom, Námestie M. R. Štefánika 1, Žilina, proti postupu Okresného súdu Žilina v konaní vedenom pod sp. zn. 2 C 39/2013 takto

rozhodol:

1. Postupom Okresného súdu Žilina v konaní sp. zn. 2 C 39/2013 **boli porušené** základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Žilina **prikazuje**, aby v konaní sp. zn. 2 C 39/2013 konal bez zbytočných prietahov.
3. Sťažovateľovi **priznáva** finančné zadostučinenie **1 300 eur**, ktoré **je** Okresný súd Žilina **povinný** zaplatiť mu do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
4. Okresný súd Žilina **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **796,28 eur** a zaplatiť ich právnemu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

Odôvodnenie:

I.

Ústavná sťažnosť a argumentácia sťažovateľa

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 14. februára 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), „na účinný opravný prostriedok a prerokovanie veci nestranným súdom“ podľa čl. 46 ods. 1 a 2 ústavy, na prerokovanie veci bez zbytočných podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), práva na účinný

prostriedok nápravy podľa čl. 13 dohovoru a práva na ochranu vlastníctva podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) postupom Okresného súdu Žilina (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 2 C 39/2013 (ďalej len „napadnuté konanie“).

2. Z ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľ je žalovanou stranou v konaní o zaplatenie 7 817,84 eur s príslušenstvom. Okresný súd v označenej veci rozhodol rozsudkom z 21. októbra 2019, ktorým zaviazal sťažovateľa zaplatiť žalobkyni 752,85 eur s príslušenstvom, vo zvyšnej časti žalobu zamietol a sťažovateľovi priznal nárok na náhradu trov konania v rozsahu 80,75 %.

3. Na základe odvolania rozhodoval Krajský súd v Žiline, ktorý rozsudkom č. k. 5 Co 25/2020-292 z 21. júla 2020 potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie a žiadnej zo strán nepriznal nárok na náhradu trov odvolacieho konania.

4. Po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej (11. augusta 2020) okresný súd rozhodol uznesením vydaným vyšším súdnym úradníkom o výške náhrady trov zo 16. augusta 2021 konania tak, že žalobkyňu zaviazal nahraďiť trovy konania sťažovateľovi v sume 2 251,30 eur.

5. Proti tomuto uzneseniu okresného súdu bola podaná sťažnosť, o ktorej podľa tvrdení sťažovateľa dosiaľ nebolo rozhodnuté. Sťažovateľ tvrdí, že napadnuté konanie trvá extrémne dlho, viac ako 10 rokov, čo je podľa neho z ústavného hľadiska neprijateľné a neakceptovateľné. Vec síce bola v merite právoplatne rozhodnutá, ale o trovách konania dodnes nebolo právoplatne rozhodnuté, hoci rozhodovanie o trovách nemožno po právnej ani skutkovej stránke považovať za zložité.

6. Sťažovateľ podal sťažnosť na prietahy v konaní predsedovi okresného súdu, na ktorú okresný súd reagoval listom č. k. 1 SprS 244/2021 z 24. augusta 2021, v ktorom uviedol, že okresný súd už rozhodol o trovách konania, čím došlo k zjednaniu nápravy.

7. Sťažovateľ sa s uvedeným vyjadrením okresného súdu nestotožňuje, keďže dosiaľ nie je právoplatne rozhodnuté o trovách konania, preto navrhuje, aby ústavný súd po prijatí jeho sťažnosti na ďalšie konanie nálezom rozhodol, že označené práva sťažovateľa boli napadnutým postupom okresného súdu porušené, prikázal okresnému súdu v napadnutom konaní konať bez zbytočných prietahov, priznal mu finančné zadosťučinenie v sume 5 000 eur a náhradu trov právneho zastúpenia.

8. Ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľa predbežne prerokoval a uznesením č. k. II. ÚS 163/2023-8 z 30. marca 2023, prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľa na ďalšie konanie v časti namietaného porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a vo zvyšnej časti sťažnosť odmietol.

II.

Vyjadrenie okresného súdu, replika sťažovateľa

II.1. Vyjadrenie okresného súdu:

9. Okresný súd vo svojom vyjadrení sp. zn. 1 SprS 87/2023 z 24. apríla 2023 v podstatnom k veci uviedol, že pôvodný sudca o sťažnosti proti uzneseniu nerozhodol včas. Sudca sa vzdal funkcie 30. novembra 2022, v dôsledku čoho došlo k prerozdeleniu spisov. Predmetný spis bol pridelený zákonnej sudkyňi 16. decembra 2022. Po preštudovaní spisu 17. marca 2023 doručovala sťažnosť na vyjadrenie žalobcovi. Zo zásielky a lustrácie vyplynulo, že žalobkyňa 17. novembra 2021 zomrela. Z uvedeného dôvodu súd pristúpil k zisťovaniu okruhu dedičov, ktorý nebolo možné ustáliť len z údajov registra obyvateľov, keďže bola rozvedená, bezdetná a bez súrodencov, ktorú predumreli rodičia. Vychádzajúc z uvedeného, okresný súd je toho názoru, že samotná nečinnosť sudcu v roku 2022 nemôže mať vplyv na rozhodnutie o nároku, je potrebné vyčkať na výsledok dedičského konania, preto žiada, aby ústavný súd sťažnosti nevyhovel. V závere svojho vyjadrenia okresný súd vyslovil súhlas s tým, aby ústavný súd upustil od ústneho pojednávania o prijatej sťažnosti. K vyjadreniu bolo pripojené aj stanovisko zákonnej sudkyne, ktorá sa vyjadrila k skutkovej a právnej zložitosti sporu, ktorú považovala za jednoduchú, avšak poukázala na prekážku, a to úmrtie žalobkyne, a nemožnosť jednoduchým spôsobom určiť okruh dedičov, ktorým je potrebné doručiť sťažnosť proti uzneseniu o výške trov konania na vyjadrenie.

II.2. Replika sťažovateľa:

10. Sťažovateľ vo svojej replike k vyjadreniu okresného súdu doručenej 15. mája 2023 zdôraznil, že okresný súd začal konať až po jeho sťažnosti na priedahy, pričom spochybnil aj záver o objektívnej prekážke týkajúcej sa okruhu dedičov, keď uviedol, že dedičské konanie prebieha na Notárskom úrade [REDAKOVANÉ] (sp. zn. 1 D 157/2021), z ktorého je zrejmé, že žalobkyňa mala dvoch súrodencov, z toho jeden zomrel, preto argumentáciu súdu odmietol ako klamlivú a účelovú. Poukázal tiež na tú skutočnosť, že spor trvá od roku 2013 a od právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej ubehli už takmer 3 roky a dosiaľ nebolo právoplatne rozhodnuté o trovách konania.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

11. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priedahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010).

12. Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov (i práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote) je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (m. m. IV. ÚS 221/04, IV. ÚS 365/04).

13. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESĽP v rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02). Podľa uvedených kritérií posudzoval ústavný súd aj ústavnú sťažnosť sťažovateľky.

14. Aj keď Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“) neustanovuje žiadnu lehotu, v ktorej je súd povinný rozhodnúť o výške trov konania podľa § 262 ods. 2 CSP po právoplatnom rozhodnutí o nároku na náhradu trov konania, aj v tejto fáze konania je súd povinný rešpektovať základný princíp hospodárnosti konania vyjadrený v čl. 17 CSP (IV. ÚS 58/2022).

15. V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje aj na rozsudok v prípade Čičmanec proti Slovenskej republike (rozsudok z 28. 6. 2016, sťažnosť č. 65302/11), ktorým ESĽP okrem iného rozhodol, že dĺžka konania nespĺňala požiadavku primeranej lehoty podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, a to aj napriek skutočnosti, že preskúmané konanie v čase podania sťažnosti prebiehalo podobne ako v tomto prípade už len vo fáze týkajúcej sa trov konania. V bode 50 uvedeného rozsudku ESĽP konštatoval, že čl. 6 ods. 1 dohovoru vyžaduje, aby všetky stupne konania týkajúce sa rozhodovania o občianskych právach a záväzkoch vrátane konania nasledujúceho po rozsudku v merite veci (čo zahŕňa aj fázu konania týkajúcu sa trov) boli rozhodnuté v primeranej lehote.

16. Pokiaľ ide o právnu a faktickú zložitosť veci, ústavný súd konštatuje, že po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej (3. augusta 2020) je prejednávaná vec vo fáze rozhodovania o trovách konania, čo možno zaradiť k štandardnej agende všeobecného súdnictva, preto dĺžka konania v predmetnej fáze nebola závislá od skutkovej či právnej náročnosti prerokovávanej veci.

17. Pri hodnotení podľa ďalšieho kritéria, teda správania sťažovateľa v posudzovanom období napadnutého konania, ústavný súd nezistil takú okolnosť, ktorá by mala byť osobitne zohľadnená na jeho ťarchu pri posudzovaní otázky, či a z akých dôvodov došlo v predmetnej fáze konania k zbytočným prietahom.

18. Napokon ústavný súd hodnotil postup okresného súdu z hľadiska existencie zbytočných prietahov v posudzovanom období napadnutého konania, vychádzajúc z ústavnej sťažnosti, jej príloh, vyjadrenia okresného súdu, ako aj repliky sťažovateľa. Po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej sťažovateľ podaním zo 7. augusta 2020 vyčíslil trovy konania, pričom okresný súd približne po roku nečinnosti uznesením zo 16. augusta 2021 rozhodol o výške náhrady trov konania. Proti tomuto uzneseniu podal sťažovateľ v septembri 2021 sťažnosť. Následne ostal okresný súd opäť nečinný približne 18 mesiacov a začal konať 17. marca 2023, teda až po tom, čo ústavný súd v súvislosti s podanou sťažnosťou zisťoval stav v napadnutom konaní. Následne zistil, že žalobkyňa zomrela, a výzvou z 20. apríla 2023 overoval stav dedičského konania po poručiteľke s cieľom zistenia jej dedičov a ustálenia okruhu sporových strán.

19. Na základe uvedených skutočností predstavuje celková doba nečinnosti okresného súdu vyše 2 roky a 8 mesiacov.

20. Vo vzťahu k obrane okresného súdu spočívajúcej v argumentácii o neúmernej zaťažnosti zákonnej sudkyne ústavný súd poukazuje na svoju ustálenú judikatúru, podľa ktorej nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť konanie, ako aj skutočnosť, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov na súde, ktorý oprávnený subjekt požiadal o odstránenie svojej právnej neistoty, nemôžu byť dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov a v konečnom dôsledku nezbavujú štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné prietahy v súdnom konaní (I. ÚS 35/03, II. ÚS 52/99).

21. Pokiaľ ide o existenciu objektívnej prekážky (úmrtie žalobkyne), túto argumentáciu ústavný súd ako účelovú odmietol, a to hlavne z dôvodu, že okresný súd bol nečinný a k zisteniu tejto prekážky došlo po dlhodobej nečinnosti v čase, keď ústavná sťažnosť už bola podaná. Ak by bol konal bez zbytočných prietahov, existenciu prekážky by zistil skôr, a mohol v dôsledku tejto prekážky napr. prerušiť konanie.

22. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd dospel k záveru, že v napadnutom konaní došlo v posudzovanom období vo vzťahu k rozhodovaniu o výške náhrady trov konania k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

23. Ústavný súd na základe svojho zistenia, že postupom okresného súdu došlo k porušeniu označených práv sťažovateľa, mu podľa čl. 127 ods. 2 ústavy prikázal, aby v napadnutom konaní konal bez zbytočných prietahov, pretože označená vec nebola v čase rozhodovania ústavného súdu o ústavnej sťažnosti sťažovateľa vo vzťahu k trovám konania právoplatne skončená.

IV. Primerané finančné zadosťučinenie

24. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

25. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti žiadal o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia v sume 5 000 eur, čo odôvodnil celkovou dĺžkou napadnutého konania, pocitom právnej a vnútornej neistoty a tiež pocitom krivdy a bezmocnosti vzhľadom na pretrvávajúci stav.

26. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04). Pri určení primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných ESLP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

27. Vzhľadom na doterajšiu dĺžku konania vedeného okresným súdom, ako aj na jeho už uvedenú nečinnosť vo vzťahu k rozhodovaniu o výške náhrady trov konania, berúc do úvahy správanie sťažovateľa, ako aj všetky okolnosti daného prípadu, ústavný súd považoval priznanie sumy 1 300 eur pre sťažovateľa za primerané finančné zadosťučinenie. Ústavný súd k tomu poznamenáva, že vo veci samej bolo právoplatne rozhodnuté 11. augusta 2020 a miera právnej neistoty sťažovateľa vo fáze rozhodovania o výške náhrady trov konania je neporovnateľne nižšia oproti fáze konania pred právoplatným rozhodnutím vo veci samej, preto je priznaná suma finančného zadosťučinenia postačujúca.

IV. Trov konania

28. Ústavný súd, vychádzajúc z § 1 ods. 3 a § 11 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov, priznal podľa § 73 ods. 3 zákona č. 314/2008 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) sťažovateľke náhradu trov konania v sume 796,28 eur z dôvodu trov právneho zastúpenia, a to za tri úkony právnej služby vykonané v roku 2023 (príprava a prevzatie veci a písomné vyhotovenie ústavnej sťažnosti, repliku sťažovateľa) v hodnote po 208,67 eur vrátane troch režijných paušálov v hodnote po 12,52 eur. Uvedené sumy sa zvyšujú o daň z pridanej hodnoty vo výške 20 %, keďže právny zástupca sťažovateľky je platiteľom tejto dane.

29. Priznanú náhradu trov konania je okresný súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 CSP) v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 14. júna 2023

Luboš Szigeti
predseda senátu